

Telesforo Monzon

**LAU KANTARI
ETA XORI BAT**

(«Zurgin Zaharra»tik artua)

Fitxategi hau “liburu-e” bildumako alea da,
liburu elektronikoen irakurgailurako prestatua.

Liburu gehiago eskuratzeko:

<http://armiarma.com/liburu-e>

Iturria:

<http://www.armiarma.com/monzon/antz01.htm>

Egileari buruzko informazioa:

<http://zubitegia.armiarma.com/?i=306>

1957-garren Epailean

Donibane Lohitzun-go «Dukontenia» teatru berrian
lehen aldiz emateko den
IKUSGARRIA

NORTZUEK ZER

BEÑAT: Zurgin zaharra.

GANIX: «Dies Ire». 60 urte.

PETTAN: Sankristaua, 80 urte.

GAXUXA: Andre Serora xaharra.

KATTALIN: 14 urteko neskatxa pullita.

BERRI-EMAILEA: Gizon gazte bat.

AINTZIN KANTA

Berri-emailea, oyaletarik kanpo

BERRI-EMAILEA (erran-kantuz).

Eskualerriko herriska baten

Ur-errekaren egian

Zurgin zahar bat bizi omen zen

Egun ta gauaz lanian.

Goizian goizik atzartua zen

Gauerdiz askotan xutik

Merkesko ari bai zen lanian

Ta beartuentzat urrik.

Etxe zahar bat zen, eta ari urbil

Baratze xoragarria

Baratze artarik biltzen zituen

Bakea ta eltzekaria.

Eskualerriko herriska baten

Ur-errekaren egian

Zurgin zahar bat bizi omen zen

Egun ta gauaz lanian.

Zurgin zaharra goizian goizik

Lotzen zitzaikun lanari

Ta aren barnea garbia bai zen

Bizi omen zen... kantari.

(Barnean adituko da kanta bat)

Bera da! Beñat da!

(Berri-emailea gordeko da, eta oyalak idekiko)

ZATI BAKARRA

I. AGERRALDIA

(Beñat bakarrik)

Zurgintegi barnea. Beñat zurginiñaren lantokia. Buruz-buru ate aundi bat, goialdiak zabaltzen zaiozkala. Andik mendiak ageri. Ate aintzinetik heldu baita bideska. Ezkerreko aldean leio bat: errekarat ematen duena. Eskuin aldean ateska, baratzerat doana. Zurubil zahar txiki bat ere, Beñat-ek gaira artan baitu bere ganbera. Zurgindegi barnean ageri bitez, onek eskatzen tresna ta puska zahar guziak.

Udazkeneko lehen egunak dira. Usosasoia. Argi astea. Barnea hilun. Ordu zahar batek joko ditu bortzak.

Beñat, kantari ateratuko bere ganberatik; eta, emeki emeki, ateko leioak zabalduko ditu. Barnea beteko da goizeko argiz. Atetik behatuz, Beñat-ek erran kantatuko Pastualetan bezala:

BEÑAT:

Hilunaren igesia...
Nausitzen ari argia
Larrun mendi gibeletik
Ageriko iduzkia.

(Badoa bere txisparen billa, eta ate ondoan ematen. Berriz leiotik begira)

Usoetako ze denbora!

(Elizako ezkilek joko dute goiz-otoitza)

BEÑAT (erran-kantuz).-

Eguna eldu, gaua doa...
Lauda dezagun
Zoin eder goizian goizik
Eskila oien mintzoa!

(Kanpoan adituko dire xorien kantak)

BEÑAT: Ixo! Udaberrian bezala, xoriak kantari...!

*(Erreka-aldeko leioa idekitzrat doala)
(erran-kantuz)*

Aberatsek ba lekite
Goizaldia zoin eder den
Ez lirake eguerdi arte
Oge barnean egonen.

(Leioa idekiz erranen, kantatu gabe):

Agur ene erreka, ene errekaño
Munduan ez da pullitagorik i baiño.
Egun etzaiz ageri, neguan bezala,
Oyuka, goibel, hillun, asarre, minbera...
Menditik eldu aiz gaur jausika, kantari
Preskura ekartzerat gure etxe zahar oni,
Sortzen ikusia nauk, iltzen ikusiko,
Ez bai nauk i bezela munduan betiko...
Baiñan ene ondotik elduko denari

Neguan oyuka ta udan kantari
Emaio eskola ta beldur ta atsegin
Etxe zahar untarik urrundu ez dedin.

*(Kanpoan adituko dire, oillarren goizeko
kukurrukuak)*

BEÑAT: *(baratzeko atea zabalduz)*

Jainkoak egun on, ene baratzea
Atzar adi, usain ta fruituz betea,
Intzaren ukituz bustia bai zare
Orain iduzkiak emanen kolore.

*(Eta hola, bere laneko tresna zaharrak
alki gainean pulliki eman ez, asiko da
gure Beñat lanean kantuz).*

II. AGERRALDIA

(Beñat eta Kattalin)

*Kattalin atean ageriko, xoria eskuan
duelarik.*

BEÑAT: *(arritua)* Ori! Zer duzu zuk emen, tenore
hontan?

KATTALIN: Nauzu ikusi? Xoria

BEÑAT: Choria? Nola zaizu etorri?

KATTALIN: Ogerat, lo negoelarik.

BEÑAT: Ori! Ta ze bear duzu emen?

KATTALIN: Kaiola.

BEÑAT: Bai, Ezpaitut bertze lanik. Errotuko nauzute
zuek, denen artean. *(Gero gogoketan)*. Zaude.
Ez ote nuen nik, zoko batean, kaiola zahar bat...

KATTALIN: Berdin du, zaharra izanik ere.

BEÑAT: Baiñan, ezpaitut nik zozokerietako astirik.
Bon, beartua ez ba zare, jarri or eta egon, nik
nere lanak pittat arindu arte.

*(Neskatxa geldituko da, xoria eskuan,
leiotik begira. Eta gure zurgina, beti alai,
lotuko berriz lanari).*

BEÑAT: *(erran kantuz)*
Oyaneko egurrakin

Oge bat bear dut egin,
Oletako neskaxa bat
Senpere'n amatu dedin.
Ezkon berrien ogea
Bizitzaren berritzea
Yainkoak nahi, oge berri au
Nere eskutarik sortzea.

KATTALIN (*Oyuka*).- «Dies Ire» dator.

BEÑAT: Dies Ire? Nun?

Gaixo «Dies Ire» herriko Xantria.
Elizan kantari pasatzen bizia,
Paisola besoan ta beltzez jantzia
Itxuran ageri du tripako gosia

III. AGERRALDIA

Dies Ire, Beñat eta Kattalin

DIES IRE: (*Atetik. «Lauda Sion» airean*): Emen duzu
Dies Ire.

BEÑAT: Aren serbitzako gire.

DIES IRE: Nun da nire kadira?

BEÑAT:

Zangoa zuen okerra
Arrimatzen aitu gera.
Sar zaite sar, ta jarri
Dies Ire jaun Xantria.

DIES IRE: Dena soiñu ta gosia

BEÑAT: Gizon argi prestua

DIES IRE: («*Dies Irae dies illa*» aireakin):

Ni naiz erriko Xantria
Argatik nauzute beltzez jantzia!
Dena soiñu ta gosia.
Izena daudate emana Dies Ire
Hilek ez naute izitzen
Biziengatik negoke gosiak iltzen
Hilek ematen bizitzen.

BEÑAT: (*Dies Ire airearen segidan*): Emen duzu kadira, zango berria emanik arrimatua.

DIES IRE: Jarri gaitz emeki, kadira berri ontan ez bai nauzu oitua.

BEÑAT: lan...

(«Dies Ire» jarriko da, Beñat-ek ekarri dion kadiran; zurgin-alki gibelean. Aren gain eskuak emanik, organua balu beze-

la, eginen du soiñu-jo, alegia. Beñat-ek, xantriaren ondoan emana, pasako diozka orri-aldiak, muxika-liburua zudur aintzineon ba lu bezela. Bi abozetan abestuko dute, organuari dagokion aireen bat. Artean Kattalin, xoria eskuetan duelarik, asiko da dantzan).

BEÑAT: *(astiko airean)* Kadira ongi ba duzu, mutiko-akin etxerat igorriko dautzut.

DIES IRE: Aski zenuke lehenik erraitea zenbat zor dautzut.

BEÑAT: Deus ez.

DIES IRE: *(Hilen mezako «Kirie» aireakin):*

Gaixo zurgin zaharra

Gizon pobria zare zu.

BEÑAT:

Gaixo iaun xantria

Gizon alegera nauzu.

DIES IRE:

Tori. Naiz-ta gauza gutxi izaki

Nere eskutarik ar zazu *(ematen dio zerbeit).*

(Elizako ezkilak adituko bai dire)

DIES IRE (*aintzineko airean*).- Ezkillak jotzen ari, meza bear kantatu eta ba noa.

BEÑAT: Artuko duzu joan baino lehen esne xorta bat bero beroa.

DIES IRE: Berdin.

(Dies Ire jarriko da zoko batean, mahain zahar baten gibelean. Mahain artan eskuak emanik abestuko ditu bere gero-ko kanta).

IV. AGERRALDIA

Beñat, Dies Ire, Kattalin, Gero, Sankristaua eta Andre Serora.

BEÑAT: (*Kattalin-i*) A! Orain zure txanda. Banoa kaiolaren bila. Ona emen. Zaharra da, bainan antolatuko dugu nolabait.

*(Beñat asiko da, kaiola zahar ua pixkat
arrimatzen. Bitartean, Dies Ire ta Beñat
lotuko dire kantuz. Besperetako airean)*

DIES IRE:

Gose ta baru heldu ninduzun
Orain asea noa
Gure Jainkoak ordain deitzula
Katillu esne beroa.

BEÑAT:

Zure ezpainetarik egun ta gauaz
Gure otoitza doa
Zure eskuetarik egazten zaiku
Herriaren gogoia.

DIES IRE:

Gure elizan goizian goizik
Kantari nagoela
Yainkoa bera ogiz jantzirik
Eltzen zait aditzera.

BEÑAT:

Eta ni ere goizian goizik
Lotzen bai naiz lanari
Mailu soinuakin egiten diot
Otoitza Jainkoari.

(Gero Kattalin-i, erranez)

Emen duzu kaiola xoriarendako,
Naiko aundi litake ba litz neretako
Mundua izanik ere zabala ta aundia
Huna nere sorleku ta bizi-tokia.

*(Kattalin-ek emanen du xoria kaiolan.
Gero kantuz)*

KATTALIN:

Ago emen gaixo xoria
Niganat egaz etorria
Egon adin nikin ol-ola
Zurginak egina kaiola.
Gaixo xoria
Zeruak jantzia
Dena zare dantza, kantu
Ta koloria
Txi-ru-li-ru-li-ru-li, txi-ru-li-ru-li-ru-li
Zu zare oyanetako xantria.

*(Beñat-ek ere kantatuko du gero gauza
bera; neskatxa kaiola eskuan, dantzan
ari delarik. Dies Ire-k lagunduko ditu*

*organuan. Bat-batez, sartzen da Pettan
sankristaua, giltze aundi batzu eskuti
zintzillik. Zaharra, gohorra eta maingua
da).*

SANKRISTAUA:

Zer ari zaizte bola, soiñu ta espantu?
Goizik asiak zaizte dantza eta kantu...

BEÑAT: Nola zare Pettan gure sankristaua?

SANKRISTAUA: Zahar, gohor, itxu, oker ta main-
gua. (*Dies Ire-ri begira*) *Ques quil fe se couyon?*
Ez da Dies Ire? Ezautzen diat bai, *bon paréssé*
quil e...

(Arengana joanda)

Hola bizi bear aiz, goizeti kantari.
Eskuak pianuan, xi-ru-li xi-ru-li?
Nigandik bear uken artu exenplua

(zurginari)

Souassant an que ché travaill a l'egliss, gaixua.
Jaun erretora eri ta xantria alfer,
Gai-xo gu-re-e-li-za ni ez ba ne-go e-men.

BEÑAT:

Etzaitezteela xamur, elizako gizon,
Zato hunat Pettan, yarri emen t'egon.

SANKRISTAUA: Ari da beti kantuz?

BEÑAT: Ez. Ixilik zaizu.

SANKRISTAUA: Gizon xoroagorik munduan ez duzu.

BEÑAT:

Ez da xoroa Pettan. Da... muxikaria
Hargatik ametsetan pasatzen bizia.

SANKRISTAUA:

Bai, zu ere, gaixoa, zare naiko xoro
Kantari artzen baituzu munduko gauza oro.

DIES IRE: (*Eskuak organuan, gogoia bertze nonbaiten, «Santa Ageda» aireetan*):

Apez mutila ninduten
Latinez naute azia
Neskentzat apeza izaki
Ta apezendako mutila.

BEÑAT:

Apez mutila zinduten
Latinez zaute azia
Neskentzat apeza izaki
Ta apezendako mutila.

SANKRISTAUA:

Atzo enderramendua nuen
Eta egun batayua

Ikaratu gabe segitzen dut
Munduko mobimendua.

BEÑAT:

Atzo enderramendua zuen
Eta egun batayua
Ikaratu gabe segitzen du
Munduko mobimendua.

SANKRISTAUA:

Elizan ditut begiratzeko
Berrehun t'ogoi kadira.
Ezautzen ditut... mendiko artzainak
Bere ardiak bezala.

BEÑAT:

Ezautzen ditu mendiko artzainak
Bere ardiak bezala.

*(Turuta batek joko du eskualdun aire
bitxi bat. Aren neurrian sartuko da -erdi-
ibil, erdi-dantza- andre Serora. Beltzez
jantzirik, itxura bitxi ta arpegi samiña
dakar. Ua ikusiz, izituak dire gure bi eliz-
gizonak. Andre Serora ibilki delarik, turu-
tak joko dio beti, lehengo soiñu bera.*

*Aire horren segidan kantatuko ditu Sero-
rak geroko bere bertsoak.)*

ANDRE SERORA: *(arpegi idorrakin).* Eliz-gizonak
xurrutian eta kantuz?

SANKRISTAUA: Nor da hor?

BEÑAT: Andre Serora.

SANKRISTAUA: Urdea! Ongi gaituk oraintxe.

ANDRE SERORA: *(Dies Ire-gana joanda. Hau arri-
tua dago. Belarrirat egiten dio kantu)*

Elizan bear eta, kanpoan ibilli

Funtxa gabeko gizon tristia ta zirtzilli

(Gero Sankristaua-ri)

Eskuan arnoa ta gakoak zintzilik...

Zoazi elizarat zuzen eta ixillik.

(Andre Serora badoa, beti ibil-dantzan)

BEÑAT: *(Sankristaua-ri)* Uy uy...!!

SANKRISTAUA: Ba. Horrengatik izitu? Bon, gaki
naiz. Tenoria etorri bai zaut.

BEÑAT: Tenoria edo...

SANKRISTAUA: Ba! Emaztekieri beldur? Ez ni
beti... E-maz-te-ki-a...? *Il fo fér for a lé fam, for.*

Tenoria heldu bai zaut... artako gaki naiz. Ber-
tze-la...? (*Atetik*) *A le fam? For il fo lé fé, for...!*

(Badoa dardaraz, andre Serorari beldur).

DIES IRE: *(jaikia da, hiluri eta gizonki. Bera eta*
Beñat, biak kantuz): Nere mixeria!

BEÑAT: Agur jaun xantria.

DIES IRE:

Elizan ere, mutxurdin zahar bat
Da nere nausia.

BEÑAT:

Etzaitela kexa, muxikarekin
Ahantziko baituzu zure bihotz min

DIES IRE:

Ze pazientzia!

BEÑAT:

Agur jaun xantria
Hilunari bear zako gogor egin.

DIES IRE:

Ze itxura neria!

BEÑAT:

Agur jaun xantria
Zoazela pulliki Jainkoakin...

*(Beñat gelditua da baharrik, ixil eta irri-
parrez. Xorien kankak aditzen ditu kan-
poan. Asia da berriz lanean, kantari. Eta
hola, emeki-emeki, oyalak etxiko).*

Euzko-Gogoia, 1956ko orrila-garagarriala